

PEGAGOGIK JARAYONNI TASHKIL QILISHDA TIZIMLI YONDASHUV

O'ktamova Shahnoza Uchqun qizi-JDPU
sirtqi bo'lim "Maktabgacha va boshlang'ich
yo'nalishlarida masofaviy ta'lim" kafedrası
stajyor-o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik jarayon va pegagogik jarayonni tizimli yondashuv asosida tashkil qilish haqida gap boradi.

Bu maqoladan o'qituvchilar va bakalavr yo'nalishidagi talabalar foydalanishi mumkin.

Kalit so'zlar: pedagog, pedagogik jarayon, tizim, qism, ta'lim, tarbiya, uzliksiz ta'lim, bog'lanish, o'quvchi, jamoa, metod.

Аннотация: В данной статье говорится о педагогическом процессе и организации педагогического процесса на основе системного подхода.

Эта статья может быть использована преподавателями и студентами бакалавриата.

Ключевые слова: педагог, педагогический процесс, система, часть, образование, обучение, непрерывное образование, связь, ученик, команда, метод.

Annotation: This article talks about the pedagogical process and the organization of the pedagogical process based on a systematic approach.

This article can be used by teachers and undergraduate students.

Keywords: pedagogue, pedagogical process, system, part, education, training, continuous education, connection, student, team, method.

Tizimli yondashuvda narsa-hodisalarning mavjud muhitdagi o'рни, uning boshqa atrofdagi narsa-hodisalar bilan bog'liqligini ochish ancha osondir. Shu asosda uning o'tmishini, hozirgi holati va istiqbolini bilib olish mumkin. Buning

uchun tizim tarkibiy qismlari (komponentlari)ning umumiy tizimidagi har birining bajaradigan vazifasi, ularning o‘zaro bog‘liqligi va munosabati alohida-alohida va so‘ngra yaxlitligicha tahlil qilinadi.

Tizimli yondashuv pedagogik hodisalarni tadqiq qilishda ular mohiyatini chuqur anglash, qismlarga bo‘lib va yaxlitligicha tahlil qilish asosida bog‘lanishlarni ochish imkoniyatini beradi. Tizimli yondashuv pedagogik hodisalar va qonuniyatlarni bir butun va uning tashkil etuvchi qismlar, umumiylikdan xususiylikka qarab tahlil qilish asosida ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘lanishlarni gnoseologik mohiyatini ochish, tizimni tashkil etuvchi qismlar umumiy tizimda o‘rni, bajaradigan funksional vazifalarini aniqlash orqali har birini o‘ziga xos tomonlarini aniqlash demakdir.

Pedagogik tizim deganda tuzilishi (struktura) va bajaradigan vazifasi jihatidan bir-biriga o‘zaro bog‘lanishda bo‘lgan ta’lim-tarbiya maqsadlariga xizmat qiluvchi tizimni tushunishi kerak.

E.L.Belkin pedagogik tizimni shunday ta’riflaydi. Pedagogik tizim bu ijtimoiy tizimning bir qismidir. Uning pedagogik tizimi oltita elementdan iborat bo‘lib, invertir daraxtining shaklida ifodalanadi (barcha elementlar o‘zaro bog‘liq):

Ta’lim va ta’limning maqsadlari

O‘quv va ta’lim texnologiyalari (usullar, metodlar, shakllar)

Tashkiliy shakllar

Talaba

Pedagogik jarayoni o‘qituvchi tomonidan yaratilgan. Oqim yoki uning yaratuvchisi bo‘lishidan qat’i nazar, u har doim bir xil tuzilishga ega:

Maqsad - tamoyillar - tarkib - usullar - shakllar - shakllar.

Maqsadda o‘qituvchi va talaba izlayotgan pedagogik o‘zaro ta’sirning yakuniy natijasi aks ettiradi. Bu pedagogikaning tizimni shakllantiruvchi omil. Maqsad pedagogik jihatdan ta’birli ijtimoiy tajribaga xosdir, u albatta o‘qituvchilar va o‘quvchilar faoliyatida va faoliyatida mavjud.

Mustaqil Respublikamiz uzluksiz ta’lim tizimining umumiy maqsadi komil insonni shakllantirish. Bu umumiy maqsad har bir bo‘g‘in (ta’lim turlari) da o‘ziga

xos maqsadlarga bo‘linadi. Hamma bo‘g‘indagi umumiy maqsadga funksional, ya’ni bajaradigan vazifasi jihatdan o‘zaro bog‘lanishda, aloqadorlikda bo‘ladi. Bular uchun umumiy tomon maqsaddir. Demak, pedagogik tizim uchun struktura(tuzilish)dan keyin belgilovchi komponent(xususiyat) maqsad hisoblanadi.

Pedagogik jarayon muayyan tizim hisoblanadi. Shu jarayonni boshqarish, ya’ni ta’lim muassasasi ichki boshqaruvi ham murakkab tizim sifatida ikkita tizim : boshqaruvchi direktor(uning o‘rinbosarlari, o‘qituvchilar metod birlashma rahbarlari, jamoat tashkilotlari, o‘quvchilar jamoasi rahbarlari) va boshqariluvchi(pedagoglar jamoasi, o‘quvchilar jamoasi) lardan tashkil topadi va ular doimo mustahkam birlikda va o‘zaro aloqadorlikda bo‘ladi. Bular o‘rtasidagi bog‘lanishlarni chuqur tushunish va ular imkoniyatidan foydalanish ularga tizim sifatida qarashni taqozo qiladi. O‘quv yurti ichki nazoratiga tizim sifatida yondashish pedagogik jarayon qonuniyatlarining mohiyatini va uning tarkibiy qismlari o‘rtasidagi bog‘lanishlarni tushunish, ular harakatini o‘zaro muvofiqlashtirish imkoniyatini beradi. Har bir tarkibiy qismning umumiy tizimdagi o‘rnini alohida aniqlash, shu bilan birga ularni uyg‘unligi, bir butunligini chuqur tasavvur qilish asosida yaxlitligini ta’minlashga imkon beradi. Bunda pedagogik jarayon har tarkibiy qismning o‘z funksiyasini bajarishi butun tizim maqsadiga erishishini ta’minlovchi mexanizm sifatida qarash lozim. Shu asosda pedagogik jarayon sub’ektlari rahbarlar, pedagoglar va o‘quvchilar jamoasi harakatlarining maqsadi, mazmuni, vosita va metodlarini umummaqsadga erishishi uchun yo‘naltirish mumkin bo‘ladi.

Ta’lim tizimiga bunday yondashish o‘z-o‘zidan emas, balki rahbarning boshqarishning nazariy asoslarini bilishi va undan amaliy faoliyatga foydalana olishi bilan shu asosda boshqarish maqsad va vazifalarining, metodlarining yaxlitligini ta’minlashini taqozo qiladi.

Ta’lim tizimini boshqarishga tizimli yondashuv ichki nazoratda pedagoglar va o‘qituvchilarning muvofiqlashtirilgan samarali faoliyatini, tarbiyaga va tarbiyalanuvchilar harakatlarining bir-biriga mosligini tashkil etish zaruriyatidan

kelib chiqadi. Axborot to'plash tashkiliy-pedagogik, o'zaro muloqotni jamoa jipslik darajasiga mos keladigan shaklini belgilash va shu asosda jamoaga ma'muriy, axloqiy, ijtimoiy-psixologik ta'sir ko'rsatishning qulay shaklini belgilash asosida o'quvchilar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiyaning samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish, sifat va samaradorligini oshirish texnologiyalari .T.Turg'unov, L.A.Maqsudova, H.M.Tojiboyeva, G.M.Nazirova, M.A.Umaraliyeva :Toshkent – 2014
2. Tizimli yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari ta'lim jarayonini tashkil etish metodikasi// Sh.O'ktamova magistrlik dissertatsiyasi. Jizzax 2022 y.
3. To'raqulov X.A., Xasanboyev J., Usmonov N. O'., Alqarov I.Sh., To'raqulov O.X. Ilmiy tadqiqot asoslari. O'quv qo'llanma.- T:Fan va texnologiya,2011
4. Internet sahifalari.ziyo.net